

Den berømte jættestue i Ullerup ”fylder” 100 år

Et jubilæumsbesøg i Lundhøj – Da vore forfædre byggede grave - Turistinvasion til jættestuen

Den moderne turist ser ikke med den foragt på de gamle oldtidsminder, som der ligger langs hans rute, som en svunden tids turister gjorde det. Ikke alene de let tilgængelige steder søger han, men hvor der, lidt afsides, er noget interessant at se, lægger han vejen om efter det. Man bliver så at sige opdraget til det gennem bladene, der omhyggeligt, fortæller om de nye fund og turistforeningerne der i deres årbøger gennem billedstof og omtale lokker folk til at stifte nærmere bekendtskab med vort lands mange historiske minder, når lejlighed byder sig.



Jættestuen Lundhøj set fra vejen.

For ikke lang tid siden blev der ved landevejen i Ullerup opstillet et skilt, der fortæller, at i nærheden er der en jættestue. Selv travle billister stopper op for ikke at tale om de mange, der til fods og på cykel gør turen langs Thylands smukke østkyst. Siden skiltet er blevet opsat, har

jættestuen vist haft flere besøg end i mange år tilsammen førhen. Selv mange af egnens folk, der nok vidste, den var der, men aldrig havde ulejlighet sig derop, fandt det pludselig interessant at se noget, som mange rejste langvejs fra for at tage i øjesyn.



Udsigt fra toppen af Lundhøj.

Men selv om "Lundhøj" ikke tidligere kunne glæde sig ved noget overvældende besøg, var det alligevel denne jættestuehøj, der mellem den vrimmel af oldtidshøje, som kendetegner Thy som kæmpehøjenes land, der var mest kendt. Ikke alene fordi den er det egentlige Thys eneste jættestue, men også fordi den er en af landets smukkeste jættestuer.

De 100 år

Netop i sommer påkalder "Lundhøj" sig en særlig interesse ved, at den kan holde 100 års jubilæum for sin opdagelse. I den anledning aflægges vi det ærværdige oldtidsminde en fornyet visit, for endnu engang at beundre den enestående præcision, hvormed de mægtige stenblokke er stablet op til en stue, der gennem tusinder af år har kunnet holde til deres eget og jordhøjens tryk.

Over det meste af Nordeuropa kender man disse anseelige og efter datidens hjælpemidler taget i betragtning beundringsværdige gravkamre, som efter de mægtige rullesten, hvoraf de er opført, har fået det betegnende navn jættestuer. Navnet fik de ud fra den gamle folkelige opfattelse, at kun folk med mægtige kræfter kunne have rejst de mange tons tunge sten på højkant og anbragt de endnu mere imponerende overliggere på deres bestemte plads.

Det ejendommelige ved de høje, der indeholder jættestuer, er, at de på trods af deres jordmasser ikke som mange af bronzealderens store høje ligger på de højeste bakketoppe og pranger i horisonten med deres imponerende konturer. Nærmest beskedne tager højene, der gemmer vor oldtids største minder, sig ud. Man har ved valget af deres plads mere end til landskabelig skønhed taget hensyn til, hvor de kæmpemæssige rullesten var at hente i nærheden.

Dog fik få høje så smuk en egn at skue over, som ”Lundhøj”. Den er anlagt på en skjoldformet bakke ikke langt fra stranden, og der er fra top til tå en vidunderlig udsigt over Visby Bredning og det omliggende land.

Da Lundhøj blev rejst

De fleste jættestuer er sikkert anlagt som gravsted for en enkelt slægt og indeholder begravelser fra et længere tidsrum af den yngre stenalder. At der har været ansete slægter, der rejste sine afdøde så kolossale mindesmærker, er der ingen tvivl om.

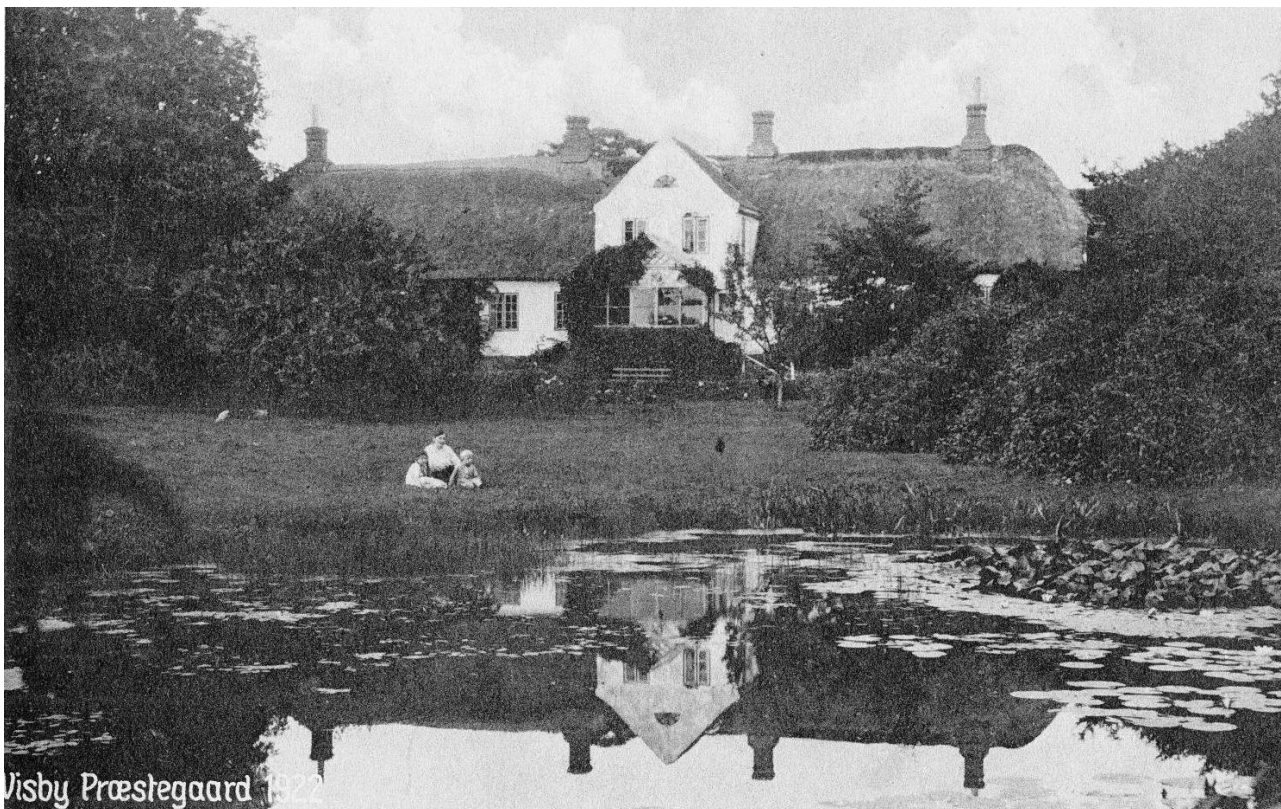
En gang for 4-5000 år siden blev ”Lundhøj” rejst. År er gået inden man fik stenene slæbt på plads. Hundrede af mænd og masser af trækdyr har aset og slæbt med at bringe de store kampesten på plads. Måneder er gået med at kløve sten, rejse stenblokkene og få dem lagt på plads. Ingen senere tid, hvor megen folkekraft, der end var ledig, lagde et sådant arbejde i sin slægts grave. Der er fundet jættestuer, som indeholder rester af op til hundrede mennesker; nogle er fyldt op til dækstenene af begravelser, andre har været tømt for at give plads til nye generationers lig, atter andre er efter kort tids anvendelse af en eller anden grund blevet lukket og ikke åbnet, før der i nutiden gaves anledning til undersøgelse.

Skoledrengenes nysgerrighed

Som ved så mange andre lejligheder skulle det være en tilfældighed, der skulle give anledning til opdagelsen af jættestuen i ”Lundhøj”, der ligger på ”Østergaards” mark i Ullerup. Denne gård ejedes da af selvejergårdmand, Jens Kristian Nielsen, den nuværende ejers bedstefader.

På gårdens mark vest for landevejen, var der et til gården hørende et teglværk, som efterhånden var blevet stærkt forfaldent, hvorfor ejeren fik den tanke at anlægge et nyt teglværk, der skulle graves ind i ”Lundhøj”.

Han fik dog ikke mere end påbegyndt arbejdet med at grave i højens sydvestlige side, før nogle skoledrengene blev årsagen til, at udgravningen fik en anden hensigt.



Visby Præstegaard o.1830.

Om denne begivenhed har pastor Wolf, fra gdr. Søren Lyngklip, Heltborg, modtaget følgende beretning:

En dag i sommeren 1837, da Søren Lyngklips fader og en kammerat skulle til konfirmationsforberedelse i Visby Præstegaard, gik de som sædvanlig en genvej over markerne. Da de kom til ”Lundhøj”, så de straks hullet i højens side, og nysgerrig som andre drenge skulle de have undersøgt, om der skulle være en rævegrav. De opdagede da, at der var et hult rum inde under en sten og begyndte at grave løs med hænderne og fik derved så meget jord bort, at de kunne se de store sten underne.

Dette gravearbejde havde taget så meget af deres tid, at de kom for sent til præsten (det var pastor Blikfelt), der gav dem en irettesættelse. Til deres forsvar fortalte de om deres opdagelse, som interesserede præsten stærkt og efter en kort andagt fik børnene fri, og præsten fulgte med drengene op til højen.

Det gamle skøde

Præsten har sikkert straks sat sig i forbindelse med Kommissionen til Oldsagers Bevaring; i hvert tilfælde kom der snart en forhandling i stand mellem Kommissionen og ejeren. Herom fortæller dennes sønnesøn, den nuværende ejer af slægtsgården, Boye Kr. Jensen, at der på den tid var samme tilliggende som nu, og at der på gården med dens godt 5 tdr. hartkorn var en gæld af 200 rigsdaler, som bedstefaderen i de daværende dårlige tider fandt svært nok at forrente.

Han tilbød Kommissionen at købe højen med dens indhold, bortset fra kostbarheder, og vejretten til den for 200 rigsdaler sølv, og det blev accepteret. Pengene blev udbetalt af kongens egen chartolkasse, og gårdens gæld kunne betales.

Allerede samme sommer tog man fat på udgravningen. Man gravede ned, hvor tidligere gravning havde fortalt om gravkammerets tilstedeværelse. Man fandt det usædvanligt smukke og regelmæssige gravkammer, der i sin længde var 25 fod, og desuden det tilstødende kammer, hvis loft dannedes af en eneste kolossal sten. Hovedkammerets vægge dannedes af 12 sidesten og 4 endesten og dets loft af 8 fod lange sten, der er anbragt således, at kun enderne berører sidestenenene. Men de tusinder af kilo til trods ligger loftet så sikkert, som det lå for de tusinder af år siden.

Hvad graven indeholdt af oldtidssager vides ikke med sikkerhed; kun at der i sidekammeret var menneskeknogler og en stridsøkse.

Året efter blev jættestuen fredlyst og ejeren udstedte skøde til Kommissionen den 20. juni 1838. Skødet, der er stemplet med 1 Rdl. 32 Sk. lyder således:

Jeg undertegnede, Jens Christian Nielsen, selvejergårdmand i Ullerup By, Heltborg Sogn, Refs Herred, Thisted Amt, erklærer herved for mig, arvinger og efterkommende ejere af den mig tilhørende i Ullerup beliggende gård, af Htk. 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk., ifølge Hans Majestæt Kongens allerhøjeste resolution af 29. november 1838 og det kgl. Rentekammer derpå grundede skrivelse af 23. december s. å. til Kommissionen for Oldsagers Opbevaring, at have afstået den i min ejendom liggende høj, "Lundhøj" kaldet, hvori findes flere gravkamre, og hvor jeg fra min gård udlægger 12 alen til grøfter, vej og fortov omkring højen med reservation af de kostbarheder, der muligt måtte findes i højen og dens fortov, hvilket jeg forbeholder mig og arvinger eller efterkommende ejere.

Denne således afståede høj, hvorfor kongen, af Thisted Amtsstue har ladet mig udbetale 200 rigsbankdaler sølv og skal således for fremtiden uden påtale af mig, arvinger eller efterkommende ejere, tilhøre Kommissionen for Oldsagers Opbevaring, som er sammen af Hans Majestæt allernådigst overladt, købt og betalt ejendom, til hvis afhændelse jeg uden at jorden er sat i hartkorn efter den påberåbte allerhøjeste resolution, som indeholdes i vedhæftede mig communicerede skrivelse fra Thisted Amt er berettiget, ligesom jeg af efterkommere er forpligtiget til, at svare skatter af gårdens fulde hartkorn som hidtil uden hensyn til det ved afhændelsen af højen derfra gående jordsmon.

Til bekræftelse under min hånd og sejl i 2 vidners overværelse.

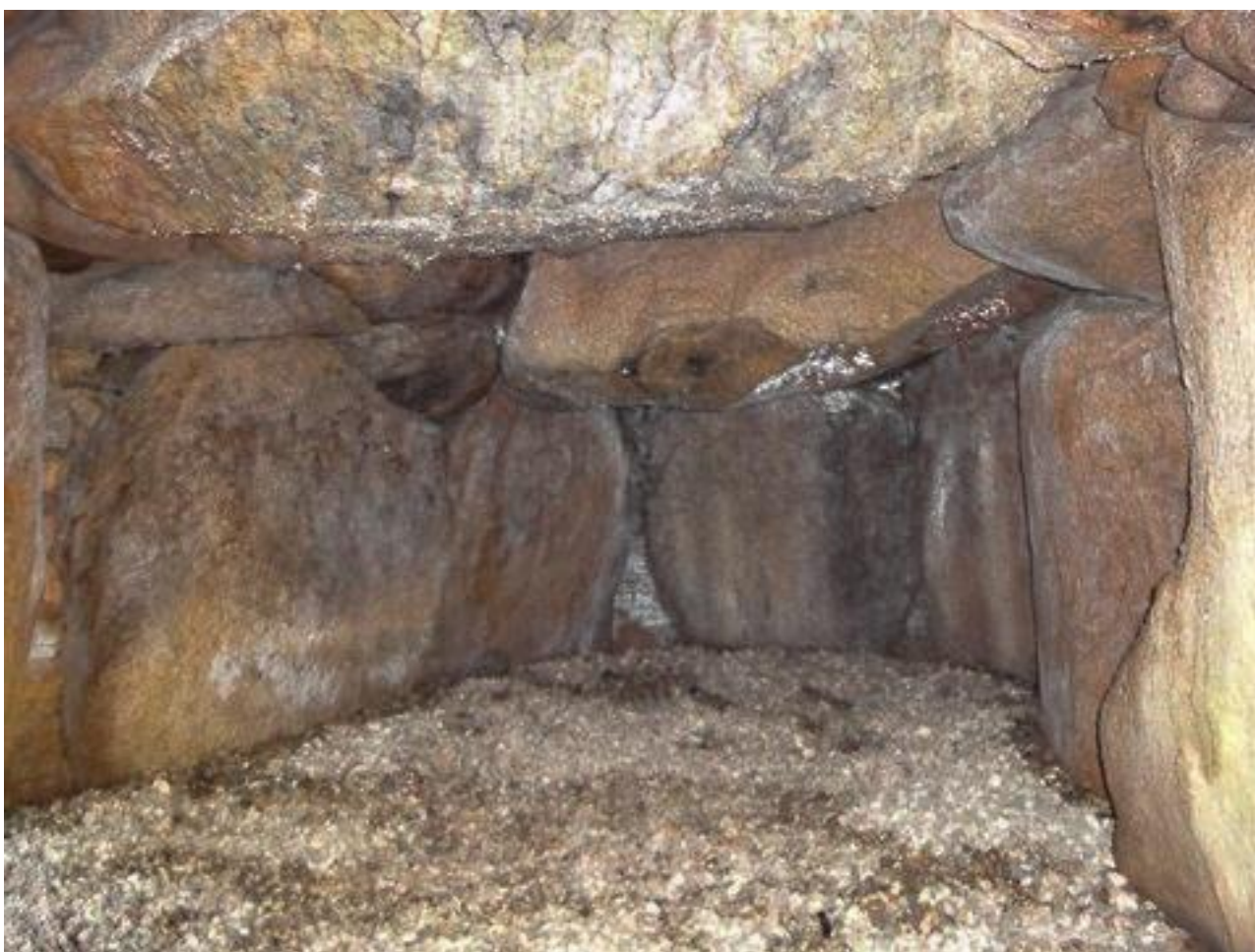
Teglgaarden, den 20. juli 1838

Jens Christian Nielsen.

Den oprindelige indgang findes

I omtrent et halvt århundrede stod gravkamrene uden forandring. For at komme ned i den, måtte man kravle gennem en åbning under den sydligste dæksten, hvor en endesten var væltet ind.

I 1889 kom der en af Nationalmuseets folk for at tilse højen og foretage en nøjere undersøgelse af gravkamrene. Han blev ved den lejlighed opmærksom på kammerets oprindelige indgang i østsiden. Den påfølgende sommer blev den 15 meter lange grav udgravet; en dør blev indsat i den gamle stenkarm, den sydlige ende af kammeret blev istandsat og tildækket. Stenhugger, Peder Asmussen, Refs, tildannede dækstenen, og husejer, Kr. Poulsen, Heltborg, der endnu lever, udførte jord og planeringsarbejdet efter museets plan. Ved den lejlighed fandt man en bronzealdergrav over den østlige gang.



Jættestuen Lundhøj set indefra.

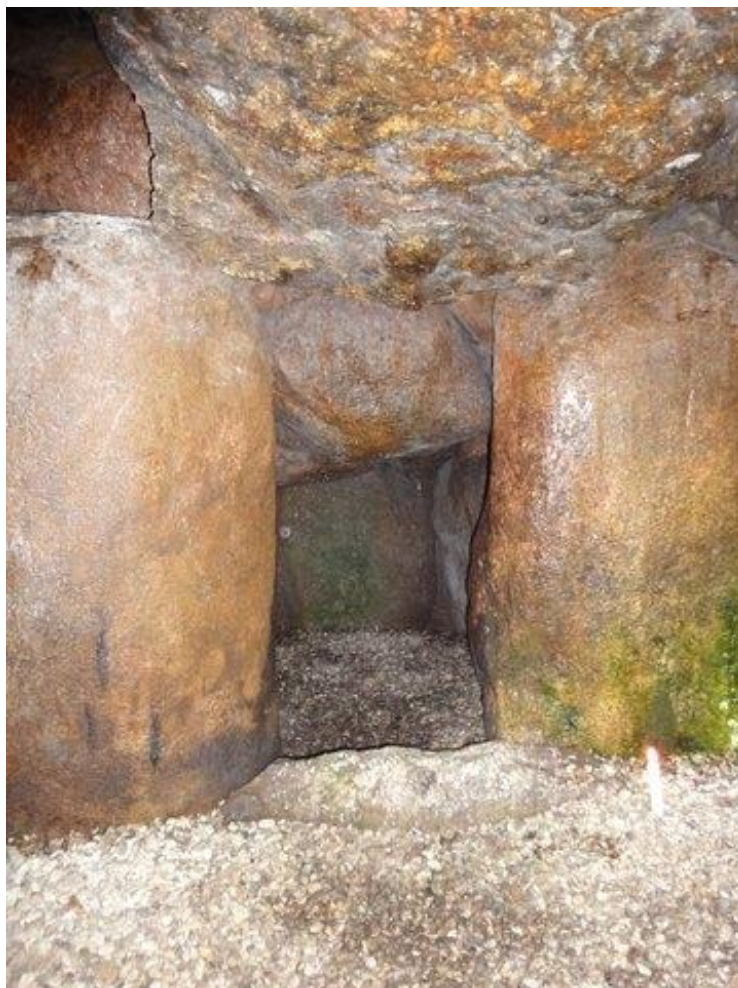
Troldfolkene

Selvfølgelig har ”Lundhøj” huset troldfolk! Kom man i højens nærhed ved nattetid, kunne man høre hammerslag på ambolten; det var troldene, der smedede. Op over marken op til et par småhøje, der kaldtes ”Faverknolde”, som lå på marken et stykke længere mod nord, førte en sti, som troldfolkene brugte. Blev stien pløjet om dagen, lå den igen fasttrampet næste dag. Men de må vel være flyttede, da jættestuen åbnedes, og deres anneksbolig i ”Faverknolde” blev jævnet.

Kontorius

Der kan fortælles om mange jættestuer, der er blevet ødelagt heroppe, når begærligheden efter at lave stenene i penge blev for stor. F. eks. er det kun 5-6 år siden, at de sidste to jættestuer, man vidste af at sige på Mors, blev ødelagt og stenene slået i skærver. Den ene, der indeholdt to kamre, blev endog ødelagt med Nationalmuseets vidende. Ejeren ville nok frede den, men forlangte fredningen ombyttet fra en lille værdiløs bronzealderhøj, der lå ham mere ubelejligt; men den gamle forbenede kontorius derovre i Danmarks Nationale Institut var ikke smidig nok, så øens smukkeste oldtidsminde gik tabt.

Der er vel ikke det sogn, der ikke har haft sin "troidstouw". Nu har vi alene "Lundhøj" tilbage. Men lad os så være glade ved den. Sker der ikke nogen uheldig udvikling i bevarelsen af vore oldtidsminder, kan den endnu i tusinder af år vidne om de slægter, der boede her så længe før vor tid. De har ikke som de gamle Ægyptere i deres store grave med skriftegn kunne fortælle, for hvis skyld gravene blev rejst, men det var folk af samme stamme, som endnu befolker landet.



De gamle sten med grønne aflejringer.

De hundrede år, som jubilaren kan fejre, er ikke nogen stor part af dens tid; men den kan altid give anledning til et besøg.

Fra dens top kan man i klart vejr tælle ikke mindre end 22 kirker i Thy, på Mors og ovre på fastlandet. Man kan se hundrede andre gravhøje, og endnu ligger Limfjordens blå bånd dernede og vinker, som det gjorde det, da den fristede en første stenaldermand til at vove en sejlads over til Mors.

Kr. A. (ukendt)

Farvebillederne er taget af John Skovhus.
Digitaliseret august 2013 af P. M. Kjær, Bedsted.